

Лекција бр. 11

Сеоба секвоја

Секвоја је најстарија биљка на нашој планети. Њене природне шуме се међутим стално смањују. Научници озбиљно размишљају о томе како да ово чудесно дрво спасу од потпуног нестанка.

Секвоја је право чудо природе. Циновска стабла досежу висину од 110 метара и промер од 12 метара. Живе три до пет хиљада година, а нарасту из сићушног семена сличног семену руске брезе.

Историја појаве и ширења секвоје на Земљи стара је 140 милиона година. О томе сведоче окамењене крошње, трагови грана, љуска и пелуда које су пронашли научници. Величанствене шуме секвоја у далекој прошлости расле су на подручју данашње Француске и Јапана, па чак и на Шпицбергену и Новосибирским острвима.

Данас су се природне шуме зимзелене секвоје сачувале само у обалном појасу Калифорније, а циновске секвоје или мамутовца – на западним падинама планинског масива Сијера Невада. Рачуна се да заузимају око милион хектара, што је мање од 0,03 посто укупне површине света под шумом.

Највише стабло зимзелене секвоје што се сачувало до наших дана високо је 112 метара, а најдебље има промер основице од седам и по метара. Највећа запремина измереног стабла секвоје износи 1416 кубних метара. Од тога би се могло изградити 46 петособних станова.

Циновска крошња, кора дебела 60 центиметара, влага у дрвној маси, велика количина танина и недостатак смоластих супстанци учинили су стабла секвоје врло отпорним на шумске пожаре. Дрвна маса секвоје је трајна, не подлеже брзом труљењу, а погодна је за најразличитије сврхе.

Може ли секвоја да расте и на подручју СССР-а? На ово питање су потврдно одговорили стручњаци из Крима и Кавказа. Целе шуме тих стабала већ су посађене у Краснодарском крају и у Грузији. Многа од тих стабала доносе и плодове.

Индустријске плантаже секвоје створиће се на Црноморском приморју и у околини летовалишта Сочи и Гагра, те на обалама језера Рица. Процват и зрелост тих шума видеће тек наши потомци.

(„Зарја востока“)

Избор (политичко информативни мјесечник *Вјесника*, Загреб) бр. 7 (158), 1977. год., стр.118

Речник

сеоба [seɔba] преселение, преселване, преместване на друго място (в друго жилище)

секвоја [sekvɔja] секвоя

најстарији, најстарија, најстарије [nâjstarijĭ, nâjstarijâ, nâjstarijê] нај-стар, нај-древен

планета [planéta] планета
смањивати, смањујем [smanjívati, smànjujēm] намалявам; смалявам; съкращавам
смањити, смањим [smánjiti, smânjīm] да намаля; да смаля; да съкратя
научник, мн. научници [nàučnĭk, nàučnĭci] учен
размишљати, размишљам [razmĭšljati, ràzmĭšljām] мисля, размислям, размишлявам,
 разсъждавам
размислити, размислим [ràzmisliti, ràzmislīm] да размисля, да разсъдя
дрво, дрвета [dřvo, dřveta] дърво
чудесан, чудесна, чудесно [čùdesan, čùdesna, čùdesno] вълшебен, чудотворен, чуден,
 чудесен, необикновен | **чудесно дрво** [čùdesno dřvo] дърво-чудо
спасити, спасем [spàsti, spàsēm] да спася
спасавати, спасавам [spasávati, spàsāvām] спасявам
потпун, потпуна, потпуно [pòtpun, pòtpuna, pòtpuno] пълен, цялостен
нестанак, нестанка [nèstanak, nèstānka] изчезване
нестати, нестанем [nèstati, nèstanēm] да изчезна; да се изчерпя, да свърша
нестајати, нестајем [nèstajati, nèstajēm] изчезвам; изчерпвам се, свършвам
прав, прави, права, право [prāv, prāvĭ, prāva, prāvō] прав; истински, същински
чудо [čùdo] чудо, феномен
природа [prĭroda] природа; естество, характер
циновски, циновска, циновско [džĭnovskĭ, džĭnovskā, džĭnovskō] великански,
 гигантски, исполински
стабло [stáblo] стъбло, ствол, дънер; дърво
досезати, досежем [dosézati, dòsěžēm] достига
досегнути, досегнем [doségnuti, dòsègnēm] да достигна
висина [visĭna] височина
промер [prómer] диаметър
нарастати, нарастам [narástati, nàràstām] израствам; нараствам
нарасти, нарастем [narásti, narástēm] да израсна; да нарасна
сићушан, сићушна, сићушно [sĭćūšan, sĭćūšna, sĭćūšno] дребен, мъничък,
 микроскопичен, миниатюрен, ситен
семе, семена [sème, sèmena] семе
сличан, слична, слично [slĭčan, slĭčna, slĭčno] сходен, подобен, приличащ, който
 прилича на
бреза [brèza] бреза
историја [ĭstōrija] история
појава [pòjava] появяване; възникване; явление, феномен
ширење [šĭrēnje] разпространяване, разпространение
Земља [Zèmlja] Земята, [планетата] Земя
стар, стара, старо [stār, stāra, stāro] стар
сведочити, сведочим [svedòčiti, svedòčĭm] свидетелствам
посведочити, посведочим [posvedòčiti, posvedòčĭm] да дам свидетелски показания
окамењен, окамењена, окамењено [òkamenjen, òkamenjena, òkamenjeno] вкаменен
крошња [kròšnja] корона на дърво
траг [trâg] следа, диря
грana [grána] клон
љуска [ljùska] люспа, черупка
пелуд [pèlud] цветен прашец
пронаћи, пронађем [pronáci, prònāđēm] да намеря; да открия, да изобретя
проналазити, проналазим [pronàlaziti, pronàlazĭm] намирам; откривам; изобретявам
величанствен, величанствена, величанствено [veličànstven, veličànstvena,
 veličànstveno] величествен
далек, далека, далеко [dàlek, dalèka, dalèko] далечен
прошлост [pròšlòst] минало

расти, растем [rásti, rástēm] раста, вирея
растао, расла, расло [rástao, rásla, ráslo] расъл
данашни, данашња, данашње [dànašnjī, dànašnjā, dànašnjē] днешен, сегашен,
 съвременен
Француска [Fràncūs-kā] Франция
Япан, Јапана [Jàpān, Japána] Япония
чак [čāk] дори, даже; чак
Шпицберген [Špicbergen] Шпицберген
Новосибирска острва [Novosibirskā òstrva] Новосибирските острови
зимзелен, зимзелена, зимзелено [zìmzelen, zìmzelena, zìmzeleno] вечнозелен
сачувати, сачувам [sačúvati, sačúvām] да запазя, да опазя
обални, обална, обално [òbalnī, òbalnā, òbalnō] брегови, свързан с (отнасящ се до)
 крайбрежие, крайбрежен
појас [pòjās] пояс, талия; ивица, зона | **обални појас** [òbalnī pòjās] крайбрежна ивица
Калифорнија [Kalifòrnija] Калифорния
мамутовац, мамутовца [māmūtovac, māmūtovca] мамонтово дърво
падина [pàdina] склон, скат
масив [mäsiv] масив | **планински масив** [plànīnskī mäsiv] планински масив
Сијера Невада [Sijèra Neváda] Сиера Невада
рачунати, рачунам [račùnati, račùnām] изчислявам, смятам, пресмятам
израчунати, израчунам [izračùnati, izračùnām] да изчисля, да сметна, да пресметна
заузимати, заузимам [zaùzimati, zaùzimām] заемам (площ, място, пространство и т.н.);
 завземам, превземам
заузети, заузем [zaùzeti, zaùzmēm] да заема (площ, място, пространство и т.н.); да
 завзема, да превзема
хектар [hèktār] хектар
укупан, укупна, укупно [ùkupan, ùkupna, ùkupno] общ, цял, съвкупен | **укупно**
 [ùkupno] общо, всичко
површина света под шумом [površina svèta pod šùtom] територията на света, заета
 от гори
највиши, највиша, највише [nâjvišī, nâjvišā, nâjvišē] най-висок
најдебљи, најдебља, најдебље [nâjdebljī, nâjdebljā, nâjdebljē] най-дебел
основица [òsnovica] основа (*геом.*)
запремина [zâpremina] обем; вместимост, капацитет
измерен, измерена, измерено [izmeren, izmerena, izmereno] измерен
износити, износим [iznòsiti, iznosīm] възлизам на (*сума*), на стойност съм; изнасям;
 износвам
кубни, кубна, кубно [kûbnī, kûbnā, kûbnō] кубичен, кубически | **кубни метар** [kûbnī
 mētar] кубичен (кубически) метър
изградити, изградим [izgráditi, izgrādīm] да построя; да изградя
изграђивати, изграђујем [izgrađivati, izgrađujēm] строя; изграждам
петособан, петособна, петособно [petòsoban, petòsobna, petòsobno] петстаен
кора [kôga] кора
влага [vlàga] влага, влажност
дрвни, дрвна, дрвно [dřvnī, dřvnā, dřvnō] дървесен, отнасящ се до (свързан с) дървета;
 горски, лесничейски | **дрвна маса** [dřvnā mäsā] дървесна маса, дървесина
танин, танина [tànīn, tanína] танин
недостатак, недостатка [nedostátak, nedostátka] липса; недостатък, дефект
смоласт, смоласта, смоласто [smòlast, smòlasta, smòlasto] смолест
супстанца [supstànca] вещество
учинити, учиним [učiniti, ùčīnīm] да направя, да извърша, да сторя
чинити, чиним [čīniti, čīnīm] правя, върша, струвам
пожар [pòžār] пожар

отпоран, отпорна, отпорно [òtpōran, òtpōrna, òtpōrno] устойчив | **отпоран на** [òtpōran na něšto] устойчив на нешто; **отпоран на пожар** [òtpōran na pōžār] пожароустойчив

шумски, шумска, шумско [šùmskī, šùmskā, šùmskō] горски

трајан, трајна, трајно [trâjan, trâjna, trâjno] траен, дълготраен; продължителен

трулети, трулим [trùleti, trùlīm] гния

труљење [trùljēnje] гниене

подлегати, подлежем [podlégati, pòdlēžēm] поддавам се на; бивам победен, умирам (от рани) | **подлеже труљењу** [pòdlēžē trùljēnju] поддава се на гниене

погодан, погодна, pogodно [pògodan, pògodna, pògodno] подходящ; удобен, благоприятен

најразличитији, најразличитија, најразличитије [nâjrazličitijī, nâjrazličitijā, nâjrazličitijē] най-различен, най-разнообразен

сврха [svřha] цел, предназначение

савез [sávez] съюз (*политически*)

СССР, Совјетски савез [sòvjetskī sávez] СССР, Съветски съюз

питање [pítanje] въпрос; запитване; проблем

потврдан, потврдна, потврдно [pòtvrdan, pòtvrdna, pòtvrdno] утвърдителен, положителен

одговорити, одговорим [odgovòriti, odgòvořīm] да отговоря

одговарати, одговарам [odgováрати, odgòvārām] отговарям

Крим [Krīm] Крим

Кавказ [Kàvkāz] Кавказ

цео, цела, цело [сèо, сèла, сèло] цял

посађен, посађена, посађено [pòsāđen, pòsāđena, pòsāđeno] посаден, насаден, засаден

Грузија [Grûzija] Грузия

многи, многа, много [mnògī, mnògā, mnògō] многоброен

плод, плода [plòd, plòda] плод; резултат

доносити, доносим [donòsiti, dònòsīm] донасям; вземам, приемам | **доносе плодове** [dònòsē plòdove] дават (раждат) плодове (реколта, добив, резултати)

донети, донесем [dòneti, dònēsēm] да донеса; да взема, да приема

индустријски, индустријска, индустријско [indùstrijskī, indùstrijskā, [indùstrījskō] промишлен, индустриален

плантажа [plantáža] плантация, насаждения

створити, створим [stvòriti, stvòřīm] да създам; да сътворя

стварати, стварам [stvárati, stvārām] създавам; творя; сътворявам

приморје [prīmòrje] [морско] крайбрежие

околина [òkolina] околност, околности; околна среда

језеро [jèzero] езеро

процват [pròcvāt] разцвет

зрелост [zrèlòst] зрелост

тек [tèk] едва, тепърва

потомак, потомка, мн. потомци [potómak, potómka, potómci] потомък

Вежбе

1. Одговорите на следећа питања:

- а)
1. Која је најстарија билька на нашој планети?
 2. Шта се догађа са природним шумама секвоје?
 3. О чему озбиљно размишљају научници?

4. Шта је секвоја?
5. Каква су стабла секвоје?
6. Коју висину досежу циновска стабла секвоје?
7. А који промер досежу стабла секвоје?
8. Колико дуго живе секвоје?
9. Из чега нарасту секвоје?
10. Чему је слично сићушно семе секвоје?

b)

1. Колико стара је историја појаве и ширења секвоје на Земљи?
2. Шта сведочи о томе да је историја појаве и ширења секвоје стара 140 милиона година?
3. Ко је пронашао окамењене крошње, трагови грана, љуска и пелуда секвоја?
4. Где су расле величанствене шуме секвоја у далекој прошлости?
5. Где су се данас сачувале природне шуме зимзелене секвоје?
6. А где су се сачувале природне шуме циновске секвоје или мамутовца?
7. Колико се рачуна да заузимају природне шуме секвоја?
8. Какав је постотак површине коју заузимају природне шуме секвоја од укупне површине света под шумом?

c)

1. Колико је високо највише стабло зимзелене секвоје што се сачувало до наших дана?
2. А какав је промер основице најдебљег стабла секвоје што се сачувало до наших дана?
3. Колико износи највећа запремина измереног стабла секвоје?
4. Шта би се могло изградити од тих 1416 кубних метара дрвне масе?
5. Каква је крошња секвоје?
6. Колико је дебела кора секвоје?
7. Шта има у дрвној маси секвоје?
8. Каком су учинили секвоју њена дебела кора, влага у дрвној маси, велика количина танина и недостатак смоластих супстанци?
9. Каква је дрвна маса секвоје?
10. Чему не подлеже дрвна маса секвоје?
11. За шта је погодна дрвна маса секвоје?

d)

1. На које питање су потврдно одговорили стручњаци из Крима и Кавказа?
2. Где су посађене целе шуме стабала секвоје?
3. Шта доносе многа од стабала секвоје која су посађена у Краснодарском крају и у Грузији?
4. Где ће се створити индустријске плантаже секвоје?
5. Ко ће видети процват и зрелост шума секвоја у Совјетском савезу?

2. Преведите на српски језик

a)

естествени гори, дрво-чудо, пљно изчезване, гигантски ствол, далечно минало, на територијата на днешна Франција, вечнозелена секвоја, крайбрежна ивица, мамонтово дрво; територијата на света, заета от гори; дијаметър на основата, обем на ствола, възлиза на (на стойност е), петстаен апартамент, дрвесна маса, вещество, пожароустойчив, горски пожар, поддавам се на гниене, подходящ за целта, да отговоря утвърдително, давам плодове, в околностите на курорта, на бреговете на езерото

b)

Секвојата е нај-старото растение на нашата планета. Обаче нејните естествени гори постојано се смалјават. Учените сериозно размислат за тоа как да спасјат тоа дрвочудо од пълно исчезвање.

Секвојата е истинско чудо на природата. Гигантските стволоче достигат височина 110 метра и диаметър 12 метра. Живејат од три до пет хиљади години, а израстват од миниатурно семе, подобно на семето на руската бреза.

c)

Историята на појавувањето и распространението на секвојата на Земјата е на 140 милиона години (*е стара на 140 милиона години*). За тоа сведетелстват вкаменели корони, следи од клони, люспи, прашец, които са открили од учените (*които са открили учените*). Величествени гори од секвои во далечното минало растели на територијата на днешна Франција и Јапонија, а дори и на Шпицберген и Новосибирските острови. Днес естествените гори од вечнозелена секвоја са се запазили само во крайбрежната ивица на Калифорнија, а од гигантска секвоја или мамонтово дрво – по западните склонове на планинскиот масив Сиера Невада. Смята се (*изчислява се*), че заемат околу [един] милион хектара, което е по-малко од 0,03 процента од обшата територијата на света, заета од гори.

d)

Нај-високото дрво вечнозелена секвоја, което се е запазило до наши дни, е високо 112 метра, а нај-дебелото има диаметър на основата седем и половина метра. Нај-големиот обем на измерен ствол на секвоја възлиза на 1416 кубически метра. Од тоа би могло да се направят 46 петстайни апартамента.

Гигантската корона, кората, дебела 60 сантиметра, влагата во дрвесината, голямото количество танин и липсата на смолисти вещества са направили ствола на секвојата многу устојчив на горски пожари. Дрвесината на секвојата е трајна, не се поддава на бързо гниене и е подходяща за нај-различни цели.

e)

Може ли секвојата да вирее и на територијата на СССР? На този въпрос отговориха утвърдително специалистите од Крим и Кавказ. Цели гори од тези дрвоче са посадени вече во Краснодарскиот край и во Грузија. Многу од тези дрвоче дават плодове.

Индустриални плантации од секвоја ще се създадат по Черноморскиот крайбрежие и во околностите на курортите Сочи и Гагра. Разцвета и зрелостта на тези гори ще видят едва нашите потомци.

3. Допуните реченице:

a)

Данас су се природне шуме зимзелене секвоје ... само у обалном појасу Калифорније

Најдебље стабло секвоје има промер ... од седам и по метара

Највећа запремина измереног стабла секвоје ... 1416 кубних метара.

Дрвна маса секвоје е трајна, не ... брзом труљењу.

Дрвна маса секвоје ... је за најразличитије сврхе.

Индустријске плантаже секвоје ... се на Црноморском приморју

b)

Секвоје нарасту из сићушног семена ... семену руске брезе.

Циновска стабла ... висину од 110 метара и промер од 12 метара.

Историја појаве и ширења секвоје на Земљи ... је 140 милиона година.

О томе ... окамењене крошње, трагови грана, љуска и пелуда које су ... научници. Величанствене шуме секвоја у далекој прошлости расле су на ... данашње Француске и Јапана.

4. Испуните таблицу по узорку (0), утврдите, одговарају ли тврдње садржају текста:

0. Секвоја је најстарија биљка на нашој планети.
1. Данас су се природне шуме зимзелене секвоје сачувале само на Црноморском приморју
2. Циновска стабла секвоје досежу висину од 110 метара.
3. Природне шуме мамутовца сачувале су се само на западним падинама планинског масива Сијера Невада.
4. Дрвна маса секвоје подлеже брзом труљењу.
5. Природне шуме секвоје се стално смањују.
6. Рачуна се да шуме секвоје заузимају више од 0,03 посто укупне површине света под шумом.
7. Дрвна маса секвоје погодна је за најразличитије сврхе.
8. Секвоја може да расте и на подручју Крима и Кавказа.
9. Највише стабло зимзелене секвоје што се сачувало до наших дана високо је 100 метара.
10. Историја појаве и ширења секвоје на Земљи стара је 140 милиона година.
11. Најдебље стабло зимзелене секвоје што се сачувало до наших дана има промер основице од 12 метара.
12. Секвоје живе три до пет хиљада година.
13. Кора секвоје дебела је 46 центиметара.
14. Стабло секвоје врло отпорно је на шумске пожаре.

Тачно	Нетачно
X	

ГРАМАТИКА

Датив

Датив је падеж у коме стоји име појма коме је нешто намењено или управљено.

Датив без предлога

1. Датив код глагола давања:

Милан је својој сестри за рођендан поклонио леп ланчић.

Развој технологије допринео је осавремењавању зубне пасте.

Цео свет је могао да да свој допринос овој ризници знања.

Препустимо ли се машти, можемо да замислимо колико има нетачних података на глобалној мрежи.

Ако смо се сувише препустили „инстант знању“, можемо стећи потпуно погрешну слику о свету.

Немојте потцењивати привлачне цене које вам нуде бугарски бањски центрови.

Потребно је возачима послати брошуре како би научили шта је то вертикална и хоризонтална сигнализација.

Десио се скандал који **феномену** Интернета даје сасвим супротну симболику.

2. Датив код глагола саопштавања:

„Шта кажете – рекао јој је – да заједно проведемо негде време до следећег воза?“

3. Код глагола који означавају кретање или управљеност у неком правцу:

И ми желимо да се приближимо Европи.

4. Код глагола који означавају да се неке нешто чини:

Стандард омогућава грађанима да плате литар минералне воде.

Хисарја може да вам помогне ако имате проблема са бубрезима.

Приметио је да се исто десило и **некој** згодној **плавуши**.

Део биљке можете сецнути кад **вама** или **неком** од ваших укућана затреба баш тај зачин.

Кувар наше експедиције тог поподнева **нам је** на броду припремио и сервирао наш први ручак.

Родитељи су се успротивили забрани коришћења тротинета.

Википедија за свој обим и своју популарност има да захвали **својој демократичности**.

5. Код речи и израза који означавају неко стање:

Међу политичаре **којима** раскошан живот није непознаница спада и председник скупштине.

Секвоје нарасту из сићушног семена сличног семену руске брезе.

Чанак је тако постао први комшија свом куму, српском „краљу шећера“ Миодрагу Костићу.

Датив с предлозима

1. Уз глаголе **кретања у упављености** према појму с именом у дативу често се употребљавају предлози *к (ка)* и *према*:

Већина Срба који су се запутили ка истоку иде у куповину или на одмор.

Кријумчари људи и азиланти се пробијају ка западу под заштитом таме.

2. Предлог *према* употребљава се и уз глаголе **што означавају сагласност са нечим**:

Према нашој идеји сви зидови, па и подови и плафони, граде се à la harmonica.

Становници Србије, *према званичним подацима*, дневно у просеку троше 250 - 300 литара воде.

3. Предлог *према* уз глаголе и остале речи **које означавају неко расположење**:

Новосађани због *зависти* или *подозривости* *према власницима* насеље прозваше Долина лопова.

4. Датив понекад се употребљава и уз предлоге *насупрот*, *против*, *близу* (који се чешће употребљавају са генитивом) и *упркос*:

Неке ствари што су тако *близу нама* се чини као да су у свемиру.
Упркос умрлом хладном рату свету реално прети нуклеарна катастрофа.
Насупрот песимистичким сценаријима, стручњаци поручују да ће глобално
отопљење имати и неке благотворне ефекте.

Речник

наменити, наменим [naméniti, nàmēnīm] да предназнача
намењивати, намењујем [namenjívati, namēnjujēm] предназначавам
управити, управим [ùpraviti, ùpravīm] да отправа, да насоча
управљати, управљам [ùpravljati, ùpravljām] отправам, насочвам; управљавам,
рководя
управљен, управљена, управљено [ùpravljen, ùpravljena, ùpravljeno] отправен,
насочен
управљеност [ùpravljenōst] насоченост
кретање [krétānje] движение
саопштавати, саопштавам [saopštávati, saòpštāvām] съобщавам
саопштавање [saopštāvānje] съобщаване
стање [stánje] състояние
сагласност [sàglasnōst] съгласие
насупрот [nasùprot] противно на
против [protiv] срещу, против
упркос [up`rkos] въпреки
близу [blízu] близо до, край
свемир [svèmīr] вселена, космос
умро, умрла, умрло [ùmro, ùm`rļa, ùm`rļo] умрял
хладан, хладна, хладно [hládan, hládna, hládnō] студен
рат [ràt] война | **хладни рат** [hládnī ràt] студената война
претити, претим [prétiti, prētīm] заплашвам; заканвам се
нуклеаран, нуклеарна, нуклеарно [nùklearan, nùklearna, nùklearno] ядрен,
термоядрен
поручити, поручим [porúčiti, pòrūčīm] да заръчам, да оставя послание (съобщение)
поручивати, поручујем [poručívati, porùčujēm] заръчвам, оставям послание
(съобщение)

